

12. Vecinii noștri: evoluții recente în economia României

În timp ce anul 1997 a reprezentat prima tentativă efectivă de adoptare a unor reforme radicale de către noul guvern democratic ales în octombrie 1996, în 1998 ritmul transformărilor economice a scăzut foarte mult. Nici o schimbare esențială nu se poate evidenția pentru acest an, față de ceea ce a fost propus inițial. Deși în 1997 s-a înregistrat un declin de 6,6% al Produsului Intern Brut, până în prezent nu se constată nici un semn de învigorare a creșterii economice. Deficitul bugetar este încă foarte ridicat, iar ritmul privatizării este nepermis de scăzut. Societatea românească nu a cunoscut practic nici o reformă structurală semnificativă; prin urmare, riscul de țară calculat de organizațiile internaționale plasează România pe o poziție nefavorabilă.

Cadrul politic

Principalul factor care a generat această situație de stagnare a reformelor îl reprezintă criza politică declanșată în decembrie 1997 de către Partidul Democrat, al cărui lider este fostul Prim Ministru Petre Roman. Acest partid face parte din actuala coaliție guvernamentală CDR - Convenția Democrată din România. În decembrie 1997, după remanierea guvernamentală, PD a anunțat intenția sa de a părăsi coaliția dacă Primul Ministru Victor Ciorbea nu este înlocuit. Atitudinea Partidului Democrat a fost motivată de insatisfacția membrilor săi în ceea ce privește modul în care Primul Ministru a inițiat reformele economice, acesta fiind acuzat de conservatorism politic și incapacitate de a implementa măsuri economice radicale. Prin urmare, primele două luni ale anului 1998 au fost practic inactive în planul reformelor. În final, CDR a acceptat condițiile impuse de Petre Roman, Radu Vasile fiind numit noul Prim Ministru.

Noul guvern și-a anunțat intenția de a accelera reformele, dar progresul real al acestora a fost practic nesemnificativ până în prezent. Influența foarte mare a factorului politic asupra tuturor deciziilor economice a împiedicat acest progres. Semnarea unui contract militar (foarte controversat) cu Bell Helicopters a generat tensiuni importante printre membrii guvernului, în septembrie 1998 Primul Ministru luând decizia de a-l schimba din funcție pe Ministrul de Finanțe Daniel Daianu, care a refuzat semnarea contractului respectiv.

Fragilitatea coaliției aflate la putere reprezintă în continuare principala deficiență a cadrului politic și economic actual. În septembrie ac, o altă formațiune politică - UDMR (Uniunea Democrată a Maghiarilor din România) - și-a anunțat de asemenea intenția de a părăsi coaliția deoarece parlamentul a refuzat să voteze înființarea unei universități de stat cu predare în limba maghiară. Din fericire, UDMR a revenit asupra acestei decizii în octombrie, când CDR a acceptat un compromis - acela al unei universități multiculturale. La mijlocul lunii Noiembrie însă, UDMR a încercat o nouă tentativă de a obține o universitate exclusiv pentru minoritatea maghiară, ceea ce a agitat din nou spiritele în cadrul coaliției.

Pe lângă aceste conflicte interne, încrederea populației în guvern a scăzut apreciabil datorită unor cazuri repetate de corupție în care au fost implicați înalți funcționari de stat, unii dintre aceștia făcând parte din anturajul președintelui Constantinescu. Confuzia a fost amplificată de faptul că actuala coaliție a refuzat să ia măsuri decisive în ceea ce privește activitatea dezastruoasă a Fondului Proprietății de Stat. Responsabilitatea pentru această stare de lucruri aparține aproape exclusiv președintelui acestei instituții, Sorin Dimitriu, a cărui înlocuire a fost evitată. Doar la sfârșitul lunii octombrie Sorin Dimitriu a fost destituit. Restructurarea FPS, anunțată imediat de noul președinte, pare însă a fi amânată pentru o perioadă viitoare.

Evoluția economiei în 1998

În primele opt luni ale acestui an, economia a cunoscut un declin serios. Producția industrială reprezintă numai 81,5% din nivelul corespunzător aceleiași perioade a anului 1997, cel mai însemnat declin fiind înregistrat de ramura prelucrătoare, unde producția bunurilor de lungă durată s-a situat doar la 54,6% din volumul producției pe primele opt luni ale anului precedent. Previziunea guvernului pentru întregul an 1998 arată o scădere a producției industriale de 6% față de 1997, însă evoluția de până acum va determina, după unele opinii, un declin de cel puțin 11%.

În agricultură, conform estimărilor oficiale, producția acestui an va fi mai mică decât anul trecut cu 2%. Această previziune pare însă a fi prea optimistă, în primele opt luni atât producția vegetală cât și cea animală fiind mult inferioare nivelelor înregistrate în anul precedent.

Volumul investițiilor publice a cunoscut de asemenea un declin important (15,8% pentru primul trimestru), în timp ce investițiile sectorului privat au crescut cu 6,4% în aceeași perioadă. Ponderea creditelor bancare în totalul surselor financiare de investiții rămâne în continuare foarte scăzută: 6,6% pentru ansamblul economiei, respectiv numai 4,5% în sectorul privat.

Exporturile primelor șapte luni au scăzut cu 2,1% față de aceeași perioadă din 1997, în timp ce importurile au crescut cu 3,1%. Prin urmare, deficitul comercial FOB/CIF a crescut cu 22,24% în primele șapte luni, comparativ cu aceleași luni din 1997. Situația critică a comerțului exterior se menține chiar și în sectorul privat, unde volumul exportului a scăzut cu 7,6%, iar cel al importului a crescut cu 1,9%.

Rata de schimb manifestă o depreciere ușoară a leului în termeni nominali (13,9% la sfârșitul lunii septembrie, față de decembrie 1997), însă o apreciere reală de circa 18%. Ritmul deprecierei monedei naționale s-a accentuat la începutul lunii noiembrie, când leul românesc s-a apropiat de pragul de 10000 lei pentru un dolar SUA, dar BNR consideră că această evoluție se menține în limitele de depreciere fixate la începutul acestui an.

Valoarea serviciilor pentru populație a scăzut cu 16,5% în primele șapte luni ale anului, comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent, cea mai dramatică scădere fiind înregistrată în turism (30,9%).

Rata medie lunară a inflației pentru perioada Ianuarie - august a fost de 3%, în timp ce inflația medie lunară a aceleiași perioade din 1997 a fost de 9,7%. Aceasta corespunde unei inflații de 26,5% pentru primele șapte luni, față de decembrie 1997. Din acest punct de vedere, 1998 reprezintă anul cu cel mai mare succes pentru tranziție, când inflația pare a se situa sub nivelul propus, cel de 45%. Creșterea mai mică a prețurilor în 1998 corespunde bunurilor alimentare (în medie, 1,9% lunar), în timp ce serviciile au înregistrat cea mai mare creștere lunară - 4,6% în medie. Cel mai redus nivel al inflației s-a înregistrat în septembrie (0,6%), aceasta fiind cea mai scăzută valoare lunară din momentul liberalizării prețurilor în octombrie 1990.

Salariul mediu lunar brut a fost de 1402317 lei în luna august (circa 160 US\$), iar salariul mediu net (pentru întreaga economie) a atins nivelul de 1122880 lei (120 US\$). În medie, raportul dintre indicele salariului mediu nominal și indicele prețului de consum a fost 101,6 comparativ cu august 1997, respectiv 62,2% față de octombrie 1990.

La sfârșitul lunii august, numărul șomerilor înregistrați a fost de 848300, cu 22700 mai puțin decât luna precedentă și cu 139800 mai mult ca în august 1997. Tendința descrescătoare a șomajului începe în februarie 1998, însă aceasta se datorează în principal expirării perioadei de acordare a ajutorului de șomaj pentru o mare parte a celor care beneficiau anterior de acest drept. Rata șomajului a fost de 8,5% în luna august (8,8% pentru femei). În august 1997, rata șomajului a reprezentat 7,1% (7,7% pentru forța de muncă feminină). Cel mai ridicat nivel al șomajului rămâne în continuare în județele Vaslui, Neamț, Vâlcea și Suceava (peste 12%).

Produsul Intern Brut pentru primul trimestru al anului curesnt (62120,5 miliarde lei în prețuri curente) reprezintă numai 90,6% din nivelul înregistrat în aceeași perioadă a anului 1997. Estimările pentru primul semestru arată un declin de circa 5,2% față de primele șase luni din 1997. Chiar dacă obiectivul guvernului, anunțat la începutul acestui an, era acela al unei creșteri zero a PIB, evoluția de până acum a principalelor sectoare economice sugerează o scădere a acestui indicator de cel puțin 4,5% pentru întregul an.

Evoluția reformelor

Am precizat că instabilitatea politică a descurajat în mod semnificativ mersul general al reformelor. Obiectivele propuse au fost îndeplinite doar parțial și cu mare întârziere. Privatizarea societății ROMTELECOM, cel mai important eveniment al anului, a fost amânată de câteva ori datorită interesului scăzut manifestat de investitori străini. În Noiembrie, firma OTC a achiziționat în sfârșit 35% din pachetul de acțiuni, pentru o valoare de 650 milioane dolari SUA.

Privatizarea celor trei bănci comerciale (BRD - Banca Română de Dezvoltare, Bancpost și Banca Agricolă) nu va fi posibilă până la finele acestui an, chiar dacă BRD a fost pregătită pentru privatizare încă din 1993, iar Banca Agricolă a fost recapitalizată printr-o masivă infuzie de capital.

Transformarea regiilor autonome în companii comerciale în vederea privatizării s-a făcut numai parțial. Cel mai important pas în acest sens îl reprezintă restructurarea celor două monopoluri naturale: compania de electricitate RENEL, respectiv SNCFR - compania de transport feroviar. Acest proces de restructurare reprezintă însă, pentru moment, doar reorganizarea celor două societăți de stat prin divizarea în mai multe unități funcționale. Restructurarea lor efectivă va necesita cel puțin doi ani.

Reforme instituționale se află de asemenea în întârziere. Legea funcționarului public nu a fost încă votată de către parlament. Proiectul acestei legi a fost înaintat forului legislativ cu aproape doi ani în urmă. Reorganizarea guvernului, planificată inițial pentru mijlocul anului 1998, se află încă pe agenda de lucru a guvernului.

Decizia de închide întreprinderile de stat mari producătoare de pierderi nu a fost încă luată. Numai 16 companii au fost declarate falimentare și închise în 1997, dar economia românească este în prezent confruntată cu povara a circa 150 de întreprinderi care au acumulat arierate și pierderi uriașe, unele dintre acestea (circa 80 de companii comerciale) producând valoare adăugată negativă. Jumătate din producătorii industriali au în prezent datorii la RENEL și ROMGAZ, volumul total al arieratelor către RENEL ridicându-se la aproximativ 7000 miliarde lei (800 milioane dolari SUA) la sfârșitul trimestrului III, 1998.

În domeniul politicilor fiscale, introducerea impozitului global pe venitul personal, anunțată pentru începutul acestui an, a fost amânată pentru viitor. Colectarea taxelor și impozitelor nu arată nici o îmbunătățire, în prezent doar 53% din sumele datorate la buget fiind plătite în mod efectiv.

Proiectul de buget pentru anul 1999 nu a ajuns încă în parlament, datorită conflictelor dintre guvern și parlament generate de unele facilități fiscale acordate agenților economici de către forul legislativ, facilități care sunt în flagrantă contradicție cu recomandările guvernului.

Printre rezultatele pozitive ale acestui an, se poate menționa reforma sistemului educativ, precum și pregătirea cadrului legal pentru introducerea sistemului de pensii private. În primul caz a fost adoptat un sistem de învățământ mult mai flexibil, cadrat pe regulile generale specifice țărilor vest europene. Reforma sistemului de pensii implică introducerea, începând cu anul 1999, a fondurilor private care vor înlocui în mod treptat sistemul actual de tip Pay-As-You-Go. Reforma pensiilor reprezintă probabil cea mai importantă măsură adoptată de România de-a lungul întregii perioade de tranziție.

România: Principalii indicatori economici în 1998

% luna precedentă

<i>Luna</i>	<i>Prod. Ind.</i>	<i>Forța de muncă</i>			<i>Salariul mediu lunar brut</i>				
		<i>Total</i>	<i>Ind.</i>	<i>Agr.</i>	<i>Total</i>	<i>Ind.</i>	<i>Agr.</i>	<i>Energ y</i>	<i>Banks</i>
Ian.	100,5	98,8	98,5	102,6	96,3	96,8	96,6	108,5	94,6
Febr.	103,4	99,3	99,4	99,2	99,3	100,3	99,5	99,2	91,5
Martie	99,4	99,4	99,4	104,4	108,6	108,6	105,3	103,1	101,9
Aprilie	91,3	100,7	99,7	106,9	109,6	110,5	113,3	124,8	150,9
Mai	100,6	100,1	99,4	104,3	95,8	94,2	100,9	85,5	76,8
Iunie	99,1	99,8	99,1	101,6	104,1	104,7	103,2	105	99,8
Iulie	93,8	99,3	98,9	101,8	105,6	108,2	108	120,3	111,1
August	93,4	99,1	98,9	96,9	102,2	99,9	101,5	88,2	101,3

<i>Luna</i>	<i>Rata de schimb Lei/US\$ (medie)</i>	<i>CPI (Luna precedentă=100)</i>	<i>Somaj (%)</i>	<i>Export Milioane \$</i>	<i>Import Milioane \$</i>
Ianuarie	8293,4	104,9	9,2	585,5	674,9
Februarie	8230,9	107,2	9,6	655,1	722,5
Martie	8207,1	103,8	9,5	678,5	1008,5
Aprilie	8379,6	102,7	9,3	648,3	887,2
Mai	8477,3	102,3	9,0	670,4	967,4
Iunie	8569,4	101,3	8,8	716,8	849,2
Iulie	8699,4	101,3	8,7	719,5	863,4
August	8781,2	100,6	8,5	NA	NA
Septembrie		102,7			